

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודת שבע ברכות ע"י קהלתינו הק'

לנכדו הרב אליעזר געלדצעהלער שליט"א

יום א' פרשת משפטים תשפ"ד לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון אלף תכ"ד

והנה אנו רואים שכאשר ברא ה' עולמו צוה לאדם הראשון שלא יאכל מעץ הדעת, ובא הנחש ופיתה את חוה עם אדם הראשון לאכול ממנו, והחריב בזה העולם לערב טוב ברע בכל הבריאה. ולכאורה מה היה הסיבה שהנחש יפתה אותם להמרות פי ה', ומה תועלת יהיה לו ממנו. אך איתא בגמרא (סנהדרין נט:) אדם הראשון מיסב בגן עדן, והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין, הציץ בו נחש וראה בכבודו ונתקנא בו ע"כ. הקנאה שהיה לו להנחש על אדם הראשון שיש לו יותר ממנו, הביאו לידי כך. אני רוצה לראות את אדם הראשון חוץ מהגן עדן, ולזה אין רק עצה אחת, והוא להחטיאו, כי לחוטאים אין מקום בגן עדן, ופיתה אותם לחטוא, וישלחוהו ה' אלקים מגן עדן (בראשית ג-כב).

הנחש היה הבעל חי החשוב יותר מכל בהמות חיות ועופות שברא ה', הנחש היה ערום מכל חית השדה (שם ג-א), לא היה בעל חי מחוכם בערמימות כמותו. היה בו כח הדיבור, שדיבר עם חוה. ואמרו (סנהדרין שם) חבל [הפסד בא לעולם] על שמש גדול שאבד מן העולם, שאלמלא נתקלל נחש, כל אחד ואחד מישראל היו מזדמנים לו שני נחשים טובים, אחד משגרו לצפון ואחד משגרו לדרום להביא לו סנדלבונין [שם אבן] טובים ואבנים טובות ומרגליות, ולא עוד אלא שמפשילין לו רצועה מתחת זנבו ומוציא בה עפר לגינתו ולחורבתו ע"כ. הרי שהיה בר דעת שיכולין לשלוח אותו לדרום וצפון, ויבין מעצמו חשיבות האבנים טובות ולהביאם, ולא היה חסר לו שום מעלה, וכל זה אינו שוה לו, בראותו אדם הראשון וחוה מסיב בגן עדן, והקנאה הביאו להחטיא את האדם. מה נתהוה ממנו, הקנאה מוציאה מן העולם, רגלים היו לו ונקצצו, ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה, על גחונך תלך, ועפר תאכל כל ימי חייך (שם ג-ד).

ולכן כאשר האדם לא מודה לה' כראוי, לא כרע במודים, כי לא יוכל לבלוע מה שחבירו יש לו יותר ממנו, ועל כן ההודאה לה' אינה בשלימותה. על זה בא עונש, שהשרדה שלו נעשה נחש, מדה כנגד מדה, שהוא עושה מעשה הנחש. גם להנחש לא היה חסר כלום, רק הקנאה הביאו להחטיא את האדם, על כן השרדה שלו נעשה נחש.

אודה ה' מאד בפי ובתוך רבים אהללנו, כאשר הוא זמן שמחה בבית ישראל, כל אחד מוציא ההרגשים שבלבו על כל הטובות והחסדים שעשה ה' עד שהגיעו לשמחה זו. כאשר רואים איך הדורות נמשכים, בתים יראים ושלמים, ואיך השלשלת הזהב נמשכה הלאה, נותנים שבח והודאה לה' על כל הטוב, ומתפללים על העתיד שלא ימוש לעולם ועד.

אנו נותנים הודאה לה' שלש פעמים בכל יום בעת התפלה, מודים אנחנו לך וכו' על נשמותינו הפקודות לך, ועל נסיך שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת. ואמרו חז"ל (ברכות כח:) המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשרה. ואמרו (שם יב:) כי כרע, כרע כחיוזא [שבט ביד אדם וחובטו כלפי מטה בבת אחת], כי קא זקיף, זקיף כחיויא [בנחת, ראשו תחלה ואחר כך גופו, שלא תראה כריעתו עליו כמשוי, כנחש הזה כשהוא זוקף עצמו מגביה הראש תחלה ונוקף מעט מעט] ע"כ.

ובגמרא (בבא קמא טו.) שדרו של אדם (מת) לאחר שבע שנים נעשה נחש, והני מילי דלא כרע במודים ע"כ. ובתוס' (שם ע"ב ד"ה והוא) לפי שמצוה לכרוע וכי זקיף זקיף כחיויא, מדה כנגד מדה, ונעשה נחש, זהו עונשו, שגנאי הוא לו במה שנעשה נחש ע"כ. ויש להבין הלא גם באבות צריכין לכרוע ולזקוף כחיויא, ולמה אמרו זאת רק בלא כרע במודים.

ונראה כי באמת כל יהודי מכיר שיש לתת הודאה לה' על טובותיו עמו, שהוא בריא בגופו, ויש לו פרנסה, נחת מילדיו, ואילו פינו מלא שירה כים אין אנו מספיקים להודות לה'. אך לפעמים ההודאה אינו בכל לב, שכואב לו למה אין לו יותר, כי האדם תמיד לא שבע במה שיש לו, וכאשר יש לו מנה רוצה מאתים, ולמה אין גם לו מה שיש לחבירו, ויש לו תביעה לקונו, ואין ההודאה בכל לב. ועל כן יש לכרוע במודים, כל זמן שאתה עומד זקוף, חשוב אתה בעיניך וחושב שמגיע לך הכל, לא תוכל לומר ההודאה בלב שלם, רק כאשר תכרע להכניע, שגם מה שיש לי לא מגיע לי, והכל מתנת חנם, אז תהא ההודאה בכל לב.

לסדר צורכי הילדים, מי עושה לו כל זאת, האשה אשר נתתה עמדי. ואם נתהוה איזה סכסוך אין לשכוח הטובות רבות ועצמות שהיה לו ממנה. וגם כאשר זרקו זכוריכם לים, אין לשכוח האכסניא שהיה להם שם בשעת הדחק. ויש לזכור תמיד כל ימי חייו חלק הטוב שיש בזיווגו, ולא להביט על הרע.

ושמנתי פעם דבר צחות, שיש בה נקודת אמת, אחד התאונן לפני רבו שאין שלום ביתו כראוי, ושאל אותו אם כאשר ישן יש לך מנוחה ממנה, והשיב כן. ובשעה שאתה מתפלל בבית המדרש, ובשעות העבודה, יש לך מנוחה, והשיב כן. ואמר לו אם כן יש לך מנוחה קרוב לעשרים שעות, ועבור ארבעה וחמשה שעות אתה שוכח עשרים שעות שטוב לך. אם תתפרד החבילה, אז לא יהיה לך מנוחת הנפש כ"ד שעות.

*

אדם הראשון אמר, האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה לי מן העץ ואוכל. ובמדרש (ב"ר י"ט-י"ב) אכלתי ואוכל עוד ע"כ. והיא פליאה לומר כן לפני ה'. ובחתם סופר (פ' בראשית י"ב) פירש, כי אמר אדם לה', ידעתי לא יאונה לצדיק כל און (משלי י"ב-כ"א), הלא אני יציר כפיו של הקב"ה, איך יעלה על דעתי שמה שאשתי נותנת לי יש בה איסור, אם היה בזה און לא היה גופי סובל שאוכל לאכלו, ומזה הבנתי שאוכל לאכול ממנה ע"כ.

ולכאורה הקושיא במקומה עומדת, איך באמת בא אדם לידי מכשול, ולא נתקיים בו לא יאונה לצדיק כל און. ונראה דהנה בחתם סופר (פ' תצ"א פ"ח) מבואר, דזהו רק במי שנזהר בענין זה תמיד, אז יש לו שמירה מן השמים, אבל מי שנכשל כבר בענין זה, לא יאמר עליו עוד בדבר זה לא יאונה לצדיק כל און. ודוד המלך שנכשל כבר בבת שבע, לא יאמר עליו בענין הסתכלות בנשים לא יאונה לצדיק כל און ע"ש.

ומצינו אצל אדם הראשון פגם בענין אכילה, כי אמרו חז"ל שמלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין. וסעודה זו היה בערב שבת אחר הצהריים, כי אמרו (סנהדרין לה): בשעה שביעית נודווגה לו חוה, ואם כן העריך אדם הראשון סעודה ערב שבת, שיש בזה פגם, כמאמרם (גיטין לה): שתי משפחות היו בירושלים, אחת קבעה סעודתה בשבת (בעידן בי מדרשא), ואחת קבעה סעודתה בערב שבת [דאיכא איסורא, שיכנס לשבת כשהוא שבע בלא תאוה], ושתיהן נעקרו ע"ש. וכיון שנכשל אדם הראשון כבר במידי דאכילה, לא היה לו שמירה עוד בענין אכילה, שלא יאונה לצדיק כל און. וזהו שאמר אדם הראשון, חשבתי שלא יאונה לצדיק כל און, אבל כנראה שבשביל שאכלתי, צולין לו בשר ומסננין לו יין בערב שבת, על כן 'אוכל עוד', יכולתי לאכול עוד, ולא היה לו עוד שמירה במידי דאכילה.

ויתן ה' שיבנו בית נאמן בישראל, האשה צריכה להיות עזר לבעלה, והבעל יכיר בטובתה תמיד, שמגדלת בנינו ומצילות אותנו מן החטא. וכממש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך בביאת בן דוד בב"א. ■

דברנו אתמול בסעודת השבע ברכות בגודל החשיבות של מדת הכרת הטוב, ולעומת זה הגנת של כפוי טובה, שאמרה תורה (דברים כ"ח) לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו, וברש"י אף על פי שזרקו זכוריכם ליאור, מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק, בשנות הרעב. ומצינו כזאת גם בנישואין אצל אדם הראשון, כאשר שאל אותו ה', המן העץ אשר צויתך לבלתי אכל ממנו אכלת, ויאמר האדם האשה אשר נתתה עמדי, הוא נתנה לי מן העץ ואוכל, ואמרו חז"ל (עבודה זרה ה'): שכפר בטובת ה'. וברש"י לשון גנאי הוא, שתולה קלקלתו במתנתו של מקום, והוא עשאה לו לעזר ע"כ.

ובפשטות הכוונה, כי הוספת תיבות 'אשר נתתה עמדי', בזה מונח כפיית הטוב, כי היה יכול לומר האשה נתנה לי מן העץ ואוכל, ואנו יודעים שהאשה ניתן לו מה. אבל באמת גם עצם הדבר שתלה חטאו באשתו, יש בזה ענין של כפיית טוב, כי ה' אמר, לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו (שם ב"ח). ואמרו חז"ל (יבמות ס"ג) במה אשה עוזרתו לאדם, אדם מביא חיטין, חיטין כוסס. פשתן, פשתן לובש [בתמיהה, וכי אדם אוכל חיטין כמות שהן, ולובש פשתן כמות שהוא]. לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו. ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב (שם ב"ב) זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי, מלמד שבא אדם על כל בהמה וחיה, ולא נתקרה דעתו עד שבא על חוה ע"כ. הרי עד כמה האשה עומדת לעזר לבעלה, וכעת מטיל אדם הראשון את עונו על אשתו, היא הביאה אותי לידי חטא. הקב"ה נתן לך את חוה לעזר, וכמה טובות יש לך ממנה, וכעת אתה מטיל האשמה עליה, האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה לי מן העץ ואוכל.

ולמהמליין על אדם הראשון נאמר, כי לכאורה לא מובן תשובתו, שאומר לה', האשה נתנה לי ואוכל, המלך שואל האדם למה עבר על ציוויו, והוא משיב אשתי נתנה לי, הלא דברי הרב ודברי התלמיד מי שומעין. אך אדם הראשון אמר לה', אתה בראת אותי, ואמרת לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו, ובראת את חוה להיות לי לעזר, ואיך יעלה על דעתי שהאשה שאתה אמרת שהיא לי לעזר, תכשיל אותי בדבר עבירה. אם הייתי בורר אותה מעצמי היה מוטל עלי להזהר ממעשיה, אבל אתה נתתה אותה לי, ואמרת שהיא ניתנת לי לעזר, על כן לא דקדקתי אחריה, ואכלתי ממנה שנתנה לי.

ויש בזה מוסר השכל, כאשר נעשה לפעמים סכסוך בהבית, לא להיות כפוי טובה, לשכוח כמה טובות רבות היה לו ממנה עד הנה. וחז"ל (יבמות שם) סיפרו, רבי חייא הוה קא מצערא ליה דביתוהו, כי הוה משכח מידי [דבר הראוי לה], צייר ליה בסודריה ומיייתי ניהלה. אמר ליה רב והא קא מצערא ליה למר. אמר ליה דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא ע"כ. יתבונן איך היה נראה כאשר היה בא לבית, ואין לו מי שיסדר לו מאכלו, לכבס את בגדיו, לנקות את הבית,